

A black and white woodcut-style illustration of a landscape. In the foreground, a sword with a red hilt and a silver blade lies on a patterned surface. The background shows a mountain range with a prominent peak on the left. The sky is filled with stylized, puffy clouds. The overall style is graphic and expressive.

*Julia Mussakovska sõjaluule
kui moraalne tunnistus*

Aija Sakova, 8.04.2026

*Julia Mussakovska e
Юлія Мусаковська e
Yulija Mussakovska
(sünd. 1982) on Lvivist
pärit luuletaja ja tõlkija.
Kuni täiemahulise sõja
alguseni töötas IT
valdkonnas, ettevõtte
juhtkonnas.
Täna on tema tööks
kultuurisaadiku roll.*

TALLINNA ÜLIKOOL

UIL
UKRAINIAN
INSTITUTE
LONDON

BRITISH
COUNCIL

University
of Exeter

THEPOETRYCAFÉ

Connecting Lines of Resistance through Poetry – between Ukraine and the UK

16 April 2026 | 18:30 - 20:00

The Poetry Café | 22 Betterton St, London WC2H 9BX

Julia Musakovska

9,9 tuh jälgijat • 3 tuh jälgib

Sõbrad

Sõnum

Otsi

Ukrainian poet, writer and translator.

4. veebruaril 2026 Ukraina luule õhtu Eesti Kirjanike liidu musta laega saalis.

5. veebruaril 2026 kohtumine Julia Mussakovska ja Halyna Krukiga Tallinna Ülikoolis

13. mail 2026 esineb Julia Mussakovska Prima Vistal.

Foto: Kris Moor, Eesti Kirjanike Liidus, 4.02.2026

Anna Verschik:

- *Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali aastapreemia;*
- *August Sanga luuletõlke auhind Julia Mussakovska luuletuse “Õitseb magnoolia võõras aias” tõlkimise eest*

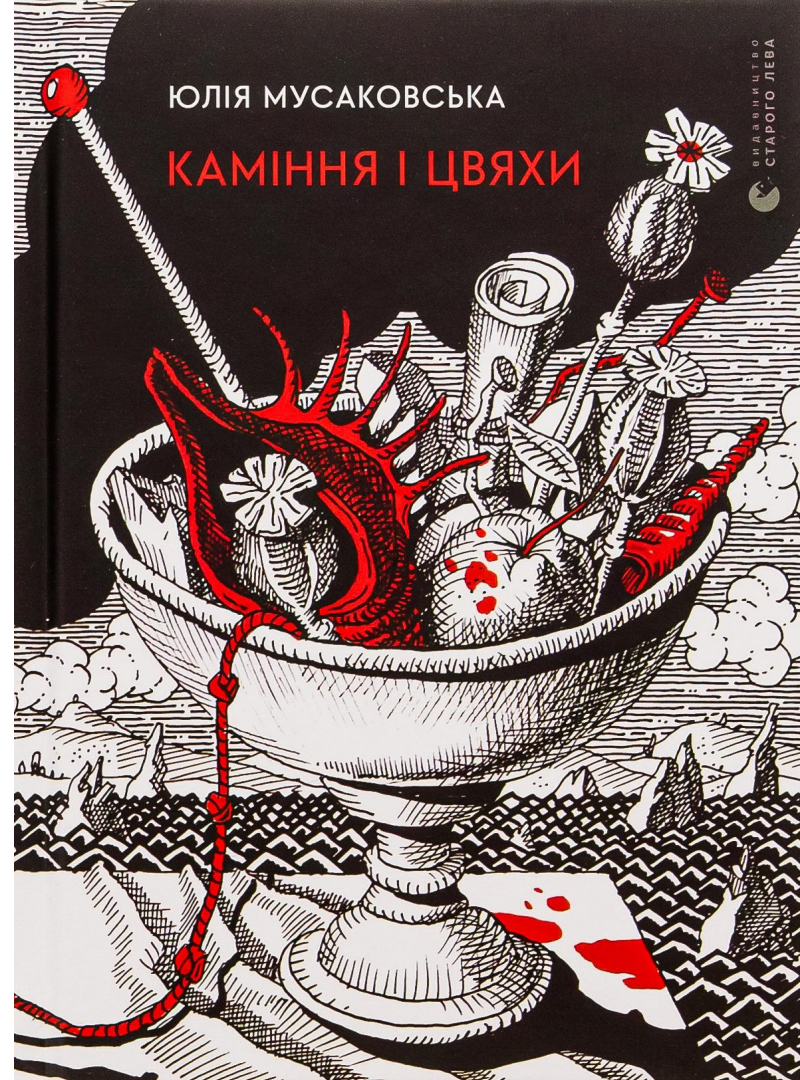
KAS RABELEN VÄLJA
SELLEST TUSAST?

Julia Mussakovska

*Õitseb magnoolia võõras aias.
Tahaks surra, aga tuleb rääkida
kive ja naelu täis suuga,
verd täis suuga.
Häädada sõnu nende asemel,
kellelt on võetud hing.
Kuidas teada, mida nad tahtsid
öelda?*

TALLINNA ÜLIKOOL

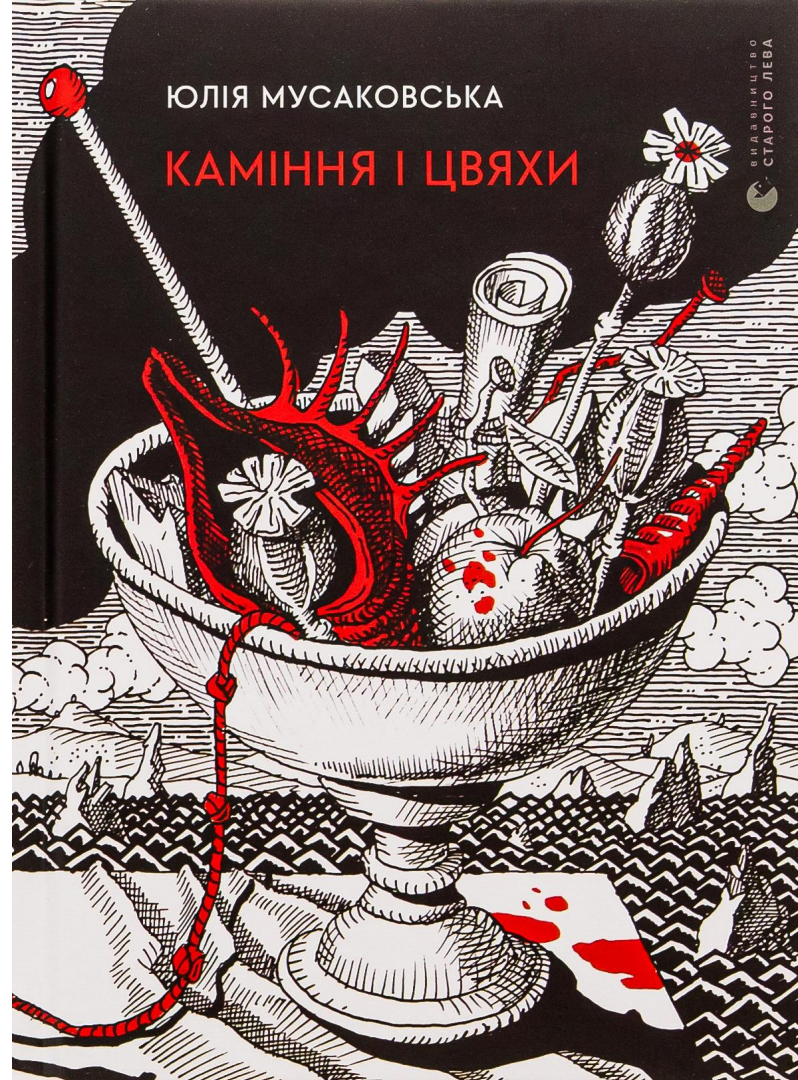

Julia Mussakovska

*Kõnele, luuletaja,
kõnele, kuigi sul pole mingit
õigust,
aga kui enam ei saa välja
kannatada -
sülita naelte ja kivide vahelt.
Ja kõnele edasi.*

TALLINNA ÜLIKOOL

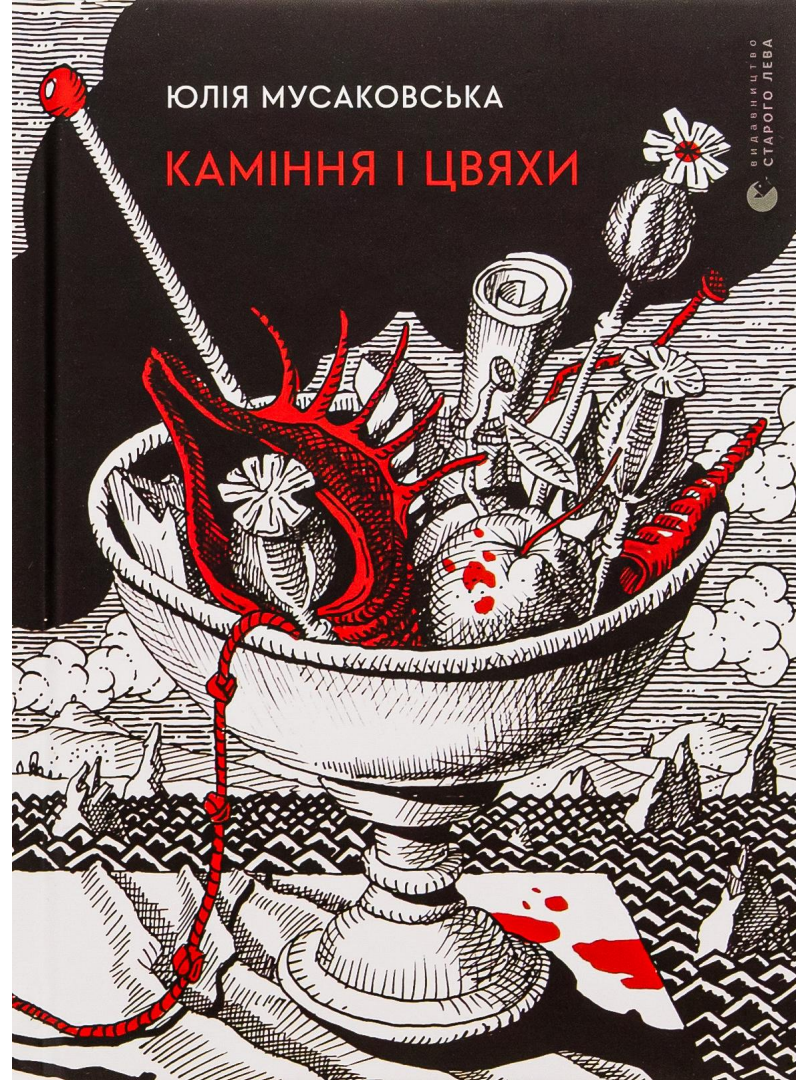
Julia Mussakovska

*Südamel purukslitsunud õun
ei püsi koos.
Õied on uhkelt avali
kevadpäikesele vastu.
Looduse häbitus.
Elavate häbi.
Sõnade teravad kivid
ärakuivanud suus.*

30.04.2022

TALLINNA ÜLIKOOL

Kuidas leida toimuva kirjeldamiseks õiged sõnad ja kas kirjandus on alati hea vahend?

*Katja Novak:
Ukraina luule
avardumine.
Kolmekõne Julia
Mussakovska ja
Halõna Krukiga.
Sirp, 20.02.2026*

*Foto: Martn Puidak, Tallinna
Ülikoolis, 5.02.2026*

Katja Novak: Ukraina luule avardumine. Kolmekõne Julia Mussakovska ja Halõna Krukiga. Sirp, 20.02.2026

Julia Mussakovska

*“Vastus tuli tänu meie välismaa sõpradele või siis veel võõrastele inimestele, kes leidsid kuskilt meie tekstid ja asusid neid tõlkima: **luuletaja peab kirjutama selleks, et hingata.** Rünnaku alguses olime kõik tulvil emotsioone, need olid tugevad tunded ja raputused ning, nagu teada, suurtest raputustest sünnib võimas luule. Luule kaudu lastakse need emotsioonid välja. See on ka üks põhjusi, miks ilmus 2022. aasta kevadel nii palju erisugust luulet. Nii et jah, **meie keel murdus kildudeks, aga me panime selle uuesti kokku, kuna pidime – ja kuna tunneme jätkuvalt vajadust end väljendada. Ukraina keel meenutab luumurrust paranevat kätt: seda kätt saab kasutada, aga mitte samamoodi kui enne.**”*

Halõna Kruk:

*“Adusin kohe alguses, et meil on n-ö sise- ja välisnarratiiv. Välismaal küsiti meilt infot ja me püüdsime rääkida kõigest toimuvast luule kaudu, mida pean kergemaks vahendiks kui näiteks ajakirjandusteksti. Ukrainlased vajasid aga teistsugust keelt, väljendusviisi ning järelikult teistsugust luulet. Kui avastati näiteks sõjakuriteod Kõjivi oblastis või leiti ühishaud Izjumis, vajasid ukrainlased midagi, **mis aitaks neil selle õuduse üle elada.***

*Märkasin, et luule hakkas täitma uut tähtsat funktsiooni: ta andis **keerulisele kogemusele nime, sõnastas kogemuse.** Sedalaadi luule otsekui juhendas inimesi, kuidas muuta raske traumeeriv emotsioon kogemuseks, millega saab tööd teha ja mida läbi elada. Endalgi oli vaja panna need keerulised kogemused kirja, **sest muidu ei saanud hingata.** Postitasin neid tekste Facebookis ja sain lugejatelt tagasisidet, et mu luuletused olid neile toeks. Sõja ajal naaseb luule oma alusfunktsioonide juurde. Luulel on ülimalt tähtis ülesanne: see peab rahuldama inimeste vaimseid vajadusi, kirjeldama rasket kogemust, **dokumenteerima murtud reaalsust, säilitama läbielatud ühises mälus.**”*

“Moraalne tunnistus – mõiste, millega algselt mõtestati holokausti üleelanute tunnistusi – hõlmab tunnistuse andmist totaalse kurjuse (kuritegeliku režiimi) kohta ning enese ohtuseadmist tunnistamise kaudu. Selleks on põhjust reeglina „sõja ja repressioonidega kaasnenud järelmõjude lugudes ehk seal, kus kujutatakse, mis juhtub inimesega ja inimese sees, kui ta peab tegema keerulisi eetilisi valikuid“. **”*

** Aija Sakova, Moraalse tunnistamise võimalused Ene Mihkelsoni „Ahasveeruse unes“ ja Christa Wolfi „Lapsepõlveldõimedes“. Rmt: Aija Sakova, Mäletamise poetika. Ene Mihkelsoni ja Christa Wolfi romaanid lähivaates. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2020, lk 61–106.*

*** Aija Sakova, Moraalne tunnistus kui tulevikku suunatud lootus. – Blogi, 12. VIII 2019.*

KIRJANDUS

Luule on sõjavastane tegu, tõlkimine kaitsevõrk

Luule ei ole mitte ainult ellujäämisstrateegia, vaid ka kohustus: need, kes ei ole kaotanud hinge, peavad kõnelema nende eest ja nimel, kes ise enam ei saa.

 Aija Sakova

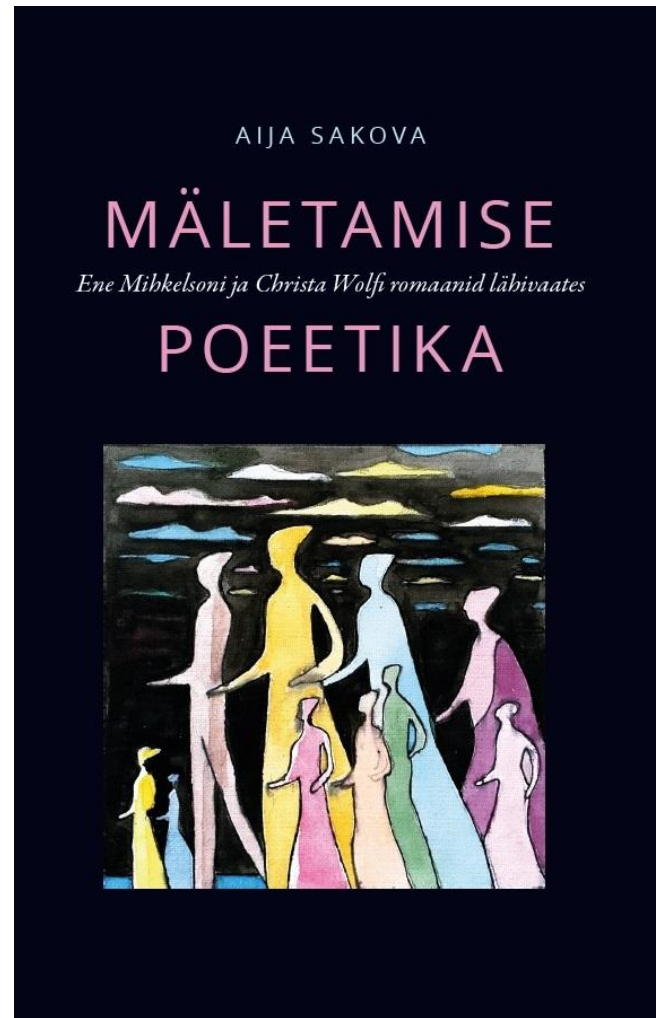
Tunnistaja tüübid

- kohtulik tunnistaja või tunnistaja kohtus
- religioosne (usuline) tunnistaja
- ajaloo tunnistaja
- moraalne tunnistaja

Aleida Assmann, Mineviku pikk vari, Mäletamiskultuur ja ajalooliitika. TLÜ kirjastus, 2021. Lk 109 jj. [sks 2006]

Eneken Laanes, Lepitamatud dialoogid: subjekt ja mälu nõukogudejärgses eesti romaanis. UTKK, 2009. Lk 78j.

Aija Sakova, Mäletamise poeetika. Ene Mihkelsoni ja Christa Wolfi romaanid lähivaates. TÜ kirjastus, 2020. Lk 68j.

UKRAINE! **UNMUTED**

| ESSEED | ESSAYS |

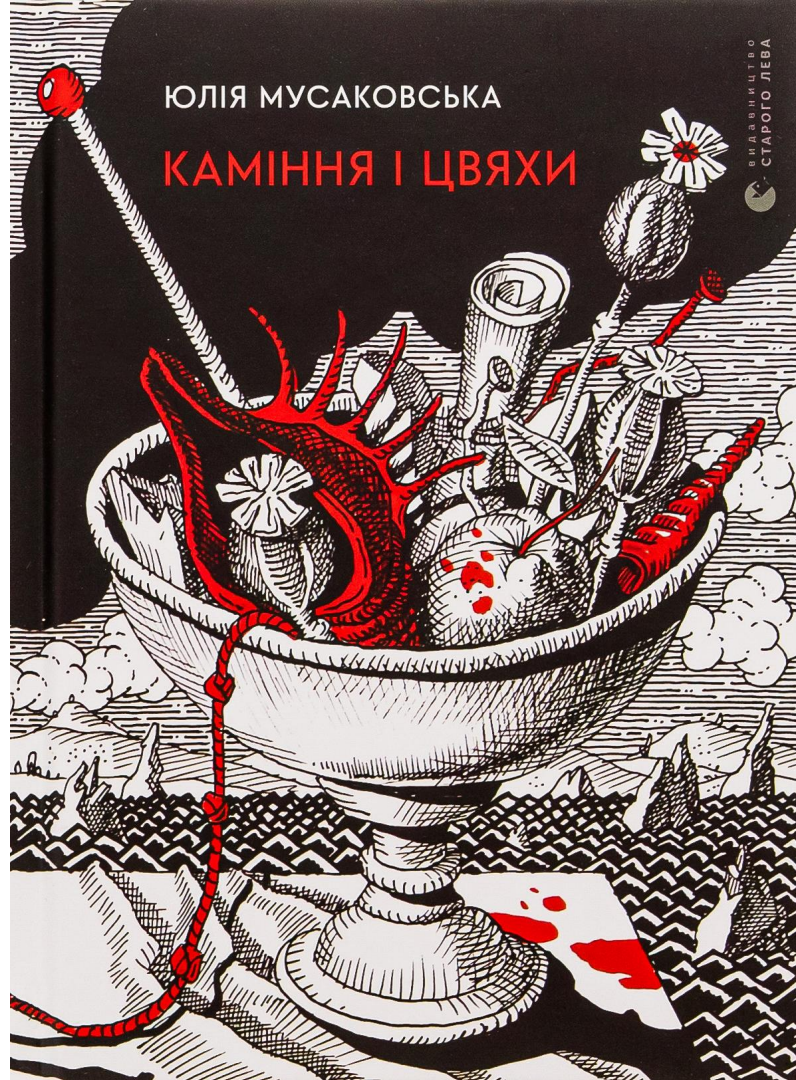
Jurko Vovkohon - Ukraina kultuurikorraldaja ja sõdur - on oma essees „Sõja kunstilisus“ kogumikus „Ukraine! Unmuted. Esseed. I.“ (Lviv, 2024) öelnud, et kogu rindel oldud aja oli tal üks kinnismõte – „suuta midagigi sellest kogemusest edasi anda ka neile, keda seal polnud“. Tema jaoks on oluline, kuidas leida „uusi väljendusi, uusi pilte, mis annaksid edasi tунnet, mitte ei jutustaks ümber sündmusi“, teisisõnu esitaksid „kogemuse, mitte statistilise aruande“ (lk 83).

Julia Mussakovska

*Kõnele, luuletaja,
kõnele, kuigi sul pole mingit
õigust,
aga kui enam ei saa välja
kannatada -
sülita naelte ja kivide vahelt.
Ja kõnele edasi.*

TALLINNA ÜLIKOOL

ЮЛІЯ МУСАКОВСЬКА

КАМІННЯ І ЦВЯХИ

видавництво
СТАРОГО ЛЕВА

*Luuletuse “nii ebamugav, nii
hirmus luule” viimane salm*

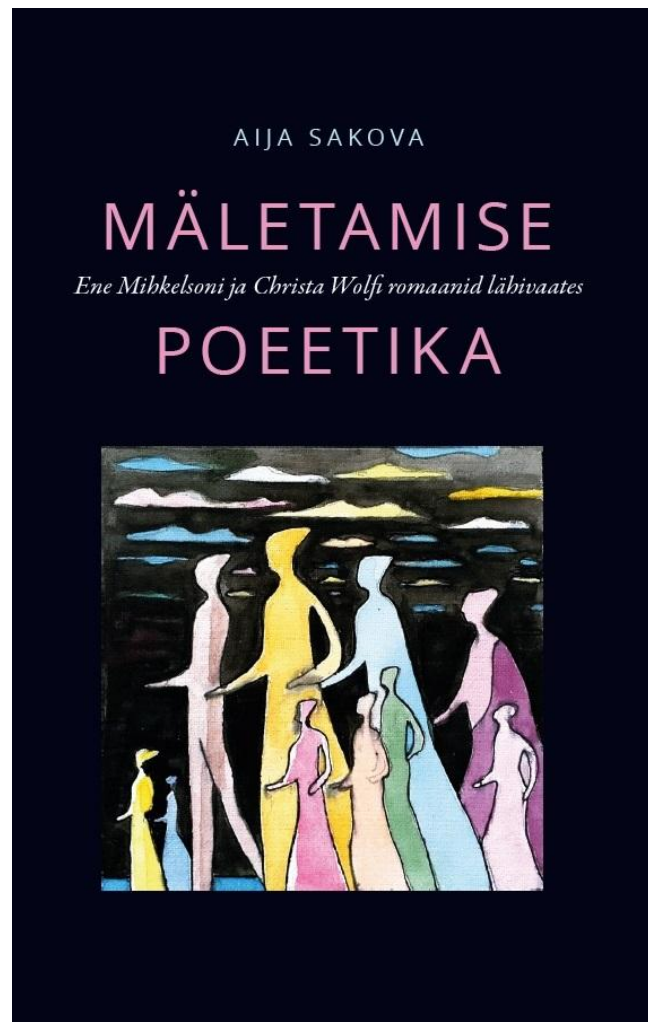
*vabandust, aga selline luule
ongi kõik, mis meil on teile
täna pakkuda
austatud daamid ja härrad
sõjateatri
vaatajad*

31.03.2022

Anna Verschik, Kas rabelen välja sellest tusast?, lk 123

Moraalne tunnistaja on niisiis:

- *nii ohver kui tunnistaja, ta on ellujääja;*
- *tal lasub või ta ise tajub oma ellujäämise kaudu (ellujääja süü) kohustust kõneleda osaks saanud kurjusest;*
- *ta kõneleb mitte ainult iseenda vaid ka nende nimel, kes ise rääkida ei saa;*
- *ta annab tunnistust nõ tunnistamatust: püüab sõnadesse kogemust, mitte ei esita toimunu aruannet.*

Ukraina sõjaluule lisab:

- *kõrvalvaataja positsiooni eetilise dilemma:
sõnastades sõnastamut kogemust
jääda (tõe)truuks, mitte kuritarvitada
oma kirjaniku positsiooni ja
kirjandlikke võtteid*

MSCA PF “The Ethics and Poetics of Remembering. Eastern European perspectives” (Poethics East) (1.09.2026-30.08.2028 @ UCL with Dr Uilleam Blacker)

*War in Ukraine has again made visible differences in European memory cultures, revealing the severe impact of the not worked through past and drawing attention to the need to address European difficult memories. Literary testimonies as forms of moral witnessing show the ethical implications of violence on individuals and communities. Through a specific use of language and thought-images, their poetics, they help to grasp the impact of the past and the relevance of remembering. **PoEthics East** aims to analyse the interconnectedness of poetics and ethics of remembering from Eastern European perspectives departing from current Ukrainian war literature while widening it towards other relevant Eastern European literary examples. Whilst there have been significant contributions to memory studies and memory politics discussing the question of European memory cultures also from Eastern-European perspectives, there is little emphasis on the ethics and poetics of remembering that takes into account Eastern European positions.*

MSCA PF “The Ethics and Poetics of Remembering. Eastern European perspectives” (Poethics East)

(1.09.2026-30.08.2028 @ UCL with Dr Uilleam Blacker)

The project will

- 1) develop a theoretical framework of moral witnessing,*
- 2) test its suitability for comparative literary analysis while deepening the understanding on the interconnectedness of ethics and poetics,*
- 3) explore the role of thought-images for the relevance of poetic language in ethical matters and*
- 4) synthesise results into a monograph on the ethics and poetics of remembering in Eastern European literatures.*

Aitäh!

aija.sakova@tlu.ee
aija.sakova@gmail.com

